

МІСЬКІ ГЕРБИ В ОЗДОБЛЕННІ ФАСАДІВ БУДІВЕЛЬ МІСТА ЛЬВОВА

© Цюпа М. С., 2016

Проаналізовано геральдичний декор, що зображає герб міста на фасадах будівель Львова. На основі власних емпіричних досліджень та фотофіксації збережених у Львові зразків геральдичного декору проаналізовано історичний аспект формування та застосування гербів в архітектурі. Описано стильові особливості розвитку геральдичного декору та проведено класифікацію геральдичного декору.

Ключові слова: герб, геральдичний декор, стиль, матеріал, фасади будівель.

Постановка проблеми

Геральдичні композиції є невід’ємною частиною львівської архітектури. Кам’яними гербами декорували фасади громадських та житлових будівель, прикрашали портали та віконні обрамування. Різноманіття та багатство геральдичних композицій як елемента архітектурного декору, які збережені дотепер у Львові, спонукають до аналізу, порівняння та визначення їх типових особливостей. Багато гербів на будівлях міста не досліджено, також на їхній первісний стан впливають різні природні і людські чинники. Це призводить до руйнування і зникнення геральдичного декору.

Мета роботи – на основі натурних досліджень виведено хронологічну систематизацію та основну типологію збережених кам’яних гербів міста в архітектурі Львова. Визначено особливості геральдичних композицій, проаналізовано композицію та стилістику, проведено класифікацію геральдичного декору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідженням геральдики міста займався А. Гречило [4–7]. У своїх статтях він дослідив історію і формування герба міста Львова та зародження української міської геральдики. Проблему дослідження і збереження геральдичного декору вивчав Р. Серцелевич, це він висвітлив у статті “Проблеми моніторингу, збереження та реставрації геральдичного декору у пам’ятках архітектури міста Львова” [13]. Темою дослідження геральдичних композицій займався Т. Завадовський. Це висвітлено у книзі “Міщанські гмерки та шляхетські герби в архітектурі міста Львова”. Робота виконана у формі каталогу, який розділений на дві частини: у першій представлені герби та гмерки львівського патриціату, а у другій – показані шляхетські герби. У книзі А. Содомори, М. Домбровського та А. Кісь “Року божого. Латиниські надписи Львова” міститься тлумачення латинських надписів кількох геральдичних композицій, розміщених на будинках Львова [14]. Дослідження герба міста Львова також проводили польські науковці Ф. Яворський, В. Лозінський та К. Соханевич [17–19, 21, 22].

Виклад основного матеріалу

Геральдичні композиції збереглись на багатьох будівлях Львова. Фасади будівель прикрашали гербами міщанськими, корпоративними, державними та міськими. У цій роботі звернено увагу на те, що використання міського герба у композиційному оформленні фасадів. З давніх часів герб Львова зображали не лише у книгах, на ремісничих виробках і печатках, а й в архітектурі. До нашого часу залишилось мало геральдичних композицій на будинках, оскільки з плином часу вони демонтовувались, руйнувались від природних чинників та неякісних реставрацій.

Проаналізувавши збережені герби, їх можна поділити на три групи: до першої належать геральдичні композиції XVII ст. Це знаки емфітевзису, виконані з каменю і розміщені на житлових будинках та інших спорудах; до другої – геральдичні композиції, розміщені на навчальних закладах міста, переважно школах та гімназіях, виконані у XIX ст.; третя група – це геральдичні композиції, розміщені на адміністративних та громадських будівлях XVIII – XX ст.

Гербом Львова у XVII ст. нагороджували за особливі заслуги перед містом. Хазяїн будинку, на якому стояв такий герб, мав право довічної оренди земельної ділянки. Емфітевзис у Львові – право довічної оренди земельної ділянки із дозволом будувати на ній усе, що завгодно. При цьому будівля була твоєю власністю, тоді як земля залишалася місту. Таке право часто застосовувалося магістратом до жидів, яким не хотіли, як усім християнам, продавати землю, а надавали лишень землю в оренду.

На вул. Сербській, 13 збережений кам'яний герб 1633 р. (рис. 1). Геральдична композиція розміщена на рівні другого поверху на розі будинку. Припускається, що герб був розміщений на будинку, який стояв на тій самій ділянці, і після будівництва нового будинку був вмонтований на нову споруду. На гербі є латинський надпис AEDES EMPHITEVTICA IV CIVITATIS LEOPOL (I) ENSIS AB A (NN) O 1633 (Емфітевтичний будинок 4 міста Львова від року 1633-го). У XVIII ст. будинок належав Шмуйлу Вишневецькому [1].

Кам'яниця на вул. Староєврейській, 28 зазнала руйнації під час єврейського погрому 1663 року. До нашого часу вона дійшла тільки після ґрунтовної перебудови початку XX ст. На стіні на рівні першого поверху з лівого боку збережено частину кам'яного знака емфітевзису (рис. 2). Збережена нижня половина геральдичної композиції, видно латинський надпис, який, на жаль, через пошкодження не вдалось відчитати. У XVIII ст. ця кам'яниця називалась Клопотовська. У 1871 р. її власником був Йосель Абрам Райцес, у 1916 р. – Малке Байте Піпс. Чотириповерховий будинок, відомий за публікацією нарису Францішека Яворського “Ляпідєя Клопотовська: Нецікава історія львівської кам'яниці” [1, 19].

Кам'яниця XVII ст на вул. Староєврейській, 36 була ґрунтовно перебудована у другій половині XIX ст. У XVIII ст. називалась кам'яниця Копльовичовська. У 1871 р. її власником був Маркус Вольф Етінґер, у 1916 р. – Абрам Крец і співвласники. На фасаді на рівні першого поверху кам'яниці збережений кам'яний знак емфітевзису, аналогічний до того, що на вул. Сербській, 13, тільки меншого розміру, і в гіршому стані збереженості (рис. 3).

Рис. 1. Герб на фасаді кам'яниці по вул. Сербській, 13 (фото автора)

Рис. 2. Герб на фасаді кам'яниці по вул. Староєврейській, 28 (фото автора)

Рис. 3. Герб на фасаді кам'яниці по вул. Староєврейській, 36 (фото автора)

У 1788–1800 рр. після знесення міських мурів з боку монастиря Кармелітів на стіні міського Арсеналу розміщені картуші з гербами міста 1665 р., гербами Собеських і Яблуновських. Сьогодні ці геральдичні композиції зберігаються у дворі Львівської національної галереї мистецтва [10, 20].

Проспект Шевченка. Будинок № 9 – колишня кам'яниця І. Стаґля, виконана у стилі італійського неоренесансу (рис. 5). Походить із 30-х років XIX ст. Нинішній вигляд отримала внаслідок реконструкції у кінці 1880-х років для потреб жіночої школи ім. королеви Ядвіґи за проектом Іґнатія Брунека. Тепер тут знаходиться головний корпус Львівського інституту

банківської справи [1, с. 281]. На бічному фасаді будівлі на рівні другого поверху розміщений картуш з гербом Львова. Картуш оздоблений різьбленими завитками і стрічками (рис. 4).

Будинок на вул. Леонтовича, 2, між вулицями Кучера та Городоцькою, споруджений як школа св. Анни архітектором Юліусом Гохбергером (рис. 7). Спорудження на той час трикласної школи було завершено у 1884 р. Сьогодні тут правнича гімназія. Початково будинок школи мав у плані форму літери “Г”. Домінантами архітектурної композиції фасадів є високі східчасті причілки кутових розкріповок, на деяких з них встановлені герби Львова (рис. 6). За фасадом, з боку вул. Городоцької розташовувалась школа для дівчат, вздовж Леонтовича – для хлопців. На початку ХХ ст. за проектом бюро Міхала Уляма добудували з боку нинішньої вулиці Кучера північне крило школи, зберігаючи стиль попередньої будівлі [1, с. 282].

Загальноосвітня школа № 62 на вул. Театральній, 15 збудована у 1891–1893 рр. за проектом архітектора Юліуша Гохбергера, як Мішана школа ім. Міцкевича (рис. 9). У споруді застосовано мотиви італійського неоренесансу. Будівлю прикрашено статуєю Адама Міцкевича скульптора Станіслава Левандовського та гербом Львова [1, с. 569]. Герб, розміщений у віконній ніші другого поверху на картуші, оздобленому рослинним орнаментом (рис. 8).

*Рис. 4. Герб Львова на бічному фасаді
(фото автора)*

*Рис. 5. Пр. Шевченка, 9
(фото автора)*

*Рис. 6. Герб Львова на фасаді
(фото автора)*

*Рис. 7. Школа на вул. Леонтовича, 2
(фото автора)*

*Рис. 8. Герб Львова на фасаді
(фото автора)*

*Рис. 9. Школа на вул. Театральній, 15
(фото автора)*

Між вулицями Ляймберга та Котлярською на вул. Таманській, 11 розміщена будівля колишньої міської школи ім. Тадеуша Чацького (рис. 11). Рік побудови – 1891 (зазначено на бічному фасаді), архітектор А. Каменєбродський. Будівля у плані нагадує літеру “П”. Має дві брами на чільному фасаді з боку вул. Таманської. Для оздоблення фасадів використані елементи неоренесансу та необароко. На чільному фасаді збереглися герби Львова австрійського періоду. Вони розміщені у картушах з рослинним орнаментом (рис. 10). За радянських часів тут розташовувалася середня школа № 11, потім Навчально-технологічний центр учнівської молоді, тепер – Технологічний ліцей [11].

Школа імені Варфоломія Зіморовича заснована у 1892–1893 рр. на вул. Личаківській, 171 за проектом архітектора Адама Кор’якевича (рис. 13). Будинок був цегляний, двоповерховий, дах покритий черепицею. Це було перше приміщення магістрату, збудоване під школу. З 1918 р. за польської влади школа продовжувала свою роботу як початкова з польською мовою навчання. У цей час добудовано третій поверх з трьома класними кімнатами [1, с. 285]. На фасаді школи на рівні другого поверху справа розміщений ліпний герб Львова у картуші із завитками (рис. 12).

За адресою проспект Чорновола, 6 розташований триповерховий, на високому цоколі, будинок колишньої школи ім. Миколая Рея, споруджений у 1928 р. у стилі функціоналізму за проектом Тадеуша Врубеля. Тепер тут знаходиться Львівська середня школа № 58. Праворуч прибудована окрема будівля спортивного залу з гербом міста Львова 1930-х рр. на рівні першого поверху під вікном [11]. Герб зображений у картуші, який оздоблений стрічками і рослинним орнаментом (рис. 14).

*Рис. 10. Герб Львова на фасаді
(фото автора)*

*Рис. 11. Ліцей по вул. Таманській, 11
(фото автора)*

*Рис. 12. Герб Львова на фасаді
школи по вул. Личаківській, 171
(фото автора)*

*Рис. 13. Школа
по вул. Личаківській 171
(фото автора)*

*Рис. 14. Герб Львова на фасаді
школи на пр. Чорновола, 6
(фото автора)*

Будинок по вул. Зелений, 8, 10 збудований на початку ХХ ст. У цій будівлі була Жіноча професійна школа і ресторан Берльштайна (рис. 16). У 1955 р. тут заснували Львівську середню спеціальну музичну школу-інтернат імені Соломії Крушельницької [20]. На фасаді на рівні другого поверху у сандрику над дверима, які виходять на балкон, зображений герб Львова. Він розміщений в овалному картуші із завитками (рис. 15).

Будівля за адресою вул. Снопківська, 47 постала за проектом Владислава Садловського та Адольфа-Віктора Вайса упродовж 1907–1910 рр., як будинок колишньої Промислової Школи (рис. 18). Стиль будівлі – сецесія, головний портал будівлі, прикрашений горельєфними скульптурами “Мистецтво” і “Праця” авторства Войтовича. Будинок цегляний, тинькований, триповерховий. Композиція головного фасаду – симетрична, артикульована центральним і бічними ризалітами, рядами піластр та горизонталями карнизів. Сьогодні це є будинок Львівського технікуму залізничного транспорту і Львівського коледжу декоративного і ужиткового мистецтва ім. І. Труша [1, с. 432]. На фасадах розміщений картуші з символами основних профільних відділів школи та гербом міста. Герб міста розташований по лівий бік від головного входу над вікном другого поверху. Щит з гербом оздоблений короною і рослинним орнаментом (рис. 17).

На вулиці Підвальной, 17 розміщений Навчальний корпус № 2 Української академії друкарства. Будинок складається з двох корпусів, що прилягають один до одного. Перший з них, який виходить бічним фасадом на вул. Лесі Українки, 45, споруджений у 1891 р. за проектом Юліуша Гохбергера для школи імені Сташиця. Другий корпус збудований у 1920-х, який займала школа імені Пірамовича. У 1944–1945 рр. приміщення використовував поліграфічний технікум. Потім приміщення передали Українському поліграфічному інституту (з 1994 – Українська академія друкарства) [1, с. 285]. Герб Львова на будівлі Навчального корпусу № 2 розміщено у дзеркалі стіни під вікном третього поверху (рис. 20), інший герб розміщений у сандрику над входом. Герб розміщений в овалному картуші із завитками і гірляндами з фруктами (рис. 19).

Рис. 15. Герб Львова на фасаді.
(фото автора)

Рис. 16. Школа по вул. Личаківській, 171.
(фото автора)

Рис. 17. Герб Львова на фасаді
(фото автора)

Рис. 18. Школа по вул. Снопківській, 47
(фото автора)

Рис. 19. Герб Львова на фасаді (фото автора)

Рис. 20. Герб Львова над входом (фото автора)

Рис. 21. Герб Львова на фронтоні (фото автора)

Рис. 22. Львівська ратуша (фото автора)

Львівська ратуша – адміністративний будинок у центральній частині Львова, на площі Ринок, 1 (рис. 22). Нова ратуша збудована протягом 1827–1835 рр. за спільним проектом Франца Трешера і Йозефа Маркля. Цей корпус має чотири симетричні фасади, в опорядженні застосовано аскетичний декор пізнього класицизму, типовий для австрійських адміністративних будівель 1830–1840-х рр. У фронтоні розмішений герб міста Львова (рис. 21). Перед аркадою вхід фланкують дві скульптури, які зображують левів зі щитами. Автором є Євген Дзіндра. У 1990 р. радянську символіку, яка була розміщена у 1981 р., замінено на Великий герб Львова. Великий герб містить зображення герба, увінчаного срібною міською короною, яка символізує місто Львів як обласний центр [17, 18, 21, 22].

Рис. 23. Герб Львова на фронтоні (фото автора)

Рис. 24. Будинок пожежної станції (фото автора)

Будинок пожежної стражниці на вул. Підвальної, 6 був споруджений у 1900 р. за проектом міського будівельного управління під керівництвом інженерів Володимира Підгородецького та Ігнатія Брунека (рис. 24). Фасад триповерхового будинку з кольорової цегли прикрасила скульптура покровителя пожежників св. Флоріана та герб міста роботи Петра Війтовича. Герб міста розміщений на прямокутному зубці портика центрального входу (рис. 23). Будинок був взірцево обладнаний із врахуванням найсучасніших стандартів для пожежної команди та станції швидкої допомоги, яка також містилась у цьому будинку [1].

Головний корпус знаходиться на нинішньому проспекті Свободи, 20. Збудований протягом 1898–1904 рр. коштом Галицької ошадної каси і призначався для музею художніх промислів за проектом арх. Юзефа Кастана Яновського, арх. Євгена Весоловського, ск. Леонарда Марконі (рис. 26). Стиль будівлі – пізній історизм (неоренесанс). По периметру споруду оперізує балюстрада, встановлена над карнизом, на центральній осі на куполі над балюстрадою розміщений картуш з гербом Львова. Картуш оздоблений рослинним декором і гербом України (рис. 25). Сьогодні – це будинок Національного музею у Львові [15].

Центральний залізничний вокзал, збудований у 1900–1904 рр. за проектом арх. Садловського В. та інж. Зеленевського Е. за адресою пл. Двірцева 1 (рис. 28). Ідею побудови вокзалу висунув ще у 1895 р. Юліан Захарієвич. Стиль будівлі – сецесія з елементами неоренесансу. Споруда була дуже пошкоджена під час Другої світової війни. У повоєнний час його відремонтували, проте була втрачена більша частина мистецьки оздоблених перонних об'єктів [8]. Над аркою центрального входу встановлена двофігурна скульптурна композиція з картушем (скульптор Петро Війтович), в картуші зображено герб Львова (рис. 27).

*Рис. 25. Герб Львова на фасаді
(фото автора)*

*Рис. 26. Будинок Національного музею
(фото автора)*

*Рис. 27. Герб Львова на фасаді
(фото автора)*

*Рис. 28. Головний вокзал
(фото автора)*

Рис. 29. Герб Львова на фасаді
(фото автора)

Рис. 30. Будинок Прокуратури
Львівської області (фото автора)

Колишній будинок Торгово-промислової палати розташований на пр. Шевченка, 17–19, побудований протягом 1907–1910 рр. (рис. 30). Будинок Торгово-промислової палати монументальний, зведений у стилі європейського модерну у поєднанні з формами неокласицизму. Мезонін прикрашає угорі хвилястий аттик з орнаментальним фризом зі скляної мозаїки. Проект 1908 р. (художник Генрик Узембльо), в центрі якого поміщено герб міста Львова, виконаний з мозаїки (рис. 29). Сьогодні це є будинок Прокуратури Львівської області [3, 8].

Висновки

Проаналізувавши геральдичні композиції, які зображають герб міста Львова, їх розділено на три групи: перша – знаки емфітевзису XVII ст., друга – геральдичні композиції розміщені на навчальних закладах Львова, переважно школах та гімназіях, виконані у XIX ст., третя – це геральдичні композиції, розміщені на адміністративних та громадських будівлях XVIII–XX ст. На основі натурних досліджень виявлено, що геральдичні композиції, які належать до першої групи, виконані з каменю, герби розміщені на круглому диску з латинськими надписами або з лавровим вінком. Кам'яні герби розміщені на стінах житлових будинків. Геральдичні композиції, які належать до другої групи, розміщені на фасадах навчальних закладів на готичних щитах або картушах із завитками. Герби, що належать до третьої групи, розміщені на адміністративних будівлях, на їхніх фронтонах, аттиках або над центральним входом. Деякі геральдичні композиції цієї групи оздоблені скульптурним оформленням.

1. Бірюльов Ю. *Архітектура Львова. Час і стилі. XIII – XXI ст.* – Львів: Центр Європи, 2008 – С. 282–285, 431, 432, 569. 2. Бірюльов Ю. О. *Серце Львова. Історія спорудження та оздоблення ратуші // Галицька брама.* – 1996. – № 19. – С. 13. 3. Вуйцик В. С., Липка Р. М. *Зустріч зі Львовом.* – Львів: Каменярь, 1987. – С. 22. 4. Гречило А. *Герб міста Львова // Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького та І. Підкови.* – Львів: Літопис, 2007. – Т. 1 – С. 511–514. 5. Гречило А. *Герб міста Львова: генеза, традиція, відродження // Львів. Історичні нариси / упоряд.: Я. Ісаєвич, Ф. Стеблій, М. Литвин.* – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. – С. 61–66. 6. Гречило А. *Герби та прапори міст і сіл України.* – Львів: “Друкарські куншти”, 2004. – Ч. 1. – 120 с. 7. Гречило А. *Українська міська геральдика.* – К.: Львів: УГТ, 1998. – Ч. 1. – 192 с. 8. Жук. І. *Торгово-промислова палата. Історико-архітектурний атлас Львова. Серія II: Визначні будівлі. Зошит № 3.* – Львів: Центр Європи, 1998. – С. 20. 9. Котлобулатова І. *Львів на фотографіях 1860–2006.* – Львів: Центр Європи, 2006. – 193 с. 10. Котлобулатова І. *Львівський вокзал. Споруда друга. // Галицька брама.* – 1996 – №14. – С. 16–17. 11. Мельник І. *Галицьке передмістя та південно-східній околиці Королівського столичного міста Львова.* – Львів: Априорі, 2012. – С. 226, 352. 12. Пурхля Я. *Віденські впливи на архітектуру Львова 1772–1918.* – Краків,

1991. – С. 37. 13. Серцелевич Р. Емблема Товариства шанувальників минушини Львова // Знак // Вісник Українського геральдичного товариства. – 2012, квітень. – № 56. – С. 7–8. 14. Содомора А., Домбровський М., Кісь А. Anno Domini. Року Божого: Латинські написи Львова. – Львів: Піраміда, 2008. – С. 80 – 81. 15. Сьомочкін І. В. Будинок Художньо-промислового музею у Львові (до питання про авторство проекту) // Вісник інституту “Укрзахідпроектреставрація”. – 1995. – № 3. – С. 30–33. 16. Biriulow J. Rzeźba lwowska od połowy XVIII wieku do 1939 roku: Od zapowiedzi klasycyzmu do awangardy. – Warszawa: Neriton, 2007. – 388 s. 17. Jaworski F. Ratusz Lwowski (Biblioteka Lwowska. – T. 1). 18. Jaworski F. Nobilitacja miasta Lwowa // Biblioteka Lwowska. – Tom I. – 1909. – S. 26 – (Biblioteka Lwowska. – T. 4). 19. Jaworski F. Lapidea Kłopotowska: Nieciekawa historia lwowskiej kamienicy // Jaworski F. Lwów stary i wczorajszy (Szkice i opowiadania). – Lwów, 1911. – S. 35–41. 20. Lewicki J. Między tradycją a nowoczesnością: architektura Lwowa lat 1893–1918. – Warszawa: Neriton, 2005. – S. 17. 21. Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku. – Lwów, 1892. – 432 s. – S. 385–392. 22. Sochaniewicz K. Herb miasta Lwowa. – Львів, 1933. – С. 43, 61.

M. S. Tsiupa

Lviv Polytechnic National University,
Department of Restoration of Architectural and Art Heritage

CITY'S HERBS IN THE DECORATION OF BUILDINGS FACADES IN LVIV

© Tsiupa M. S., 2016

In the article analyzed heraldic decoration depicting a coat of arms on the facades of Lviv's buildings. We describe stylistic features of heraldic decoration, described the classification of materials and classification heraldic decoration. Works of heraldic décor historically and artistically represent the epoch of their creation. Heraldic compositions is the symbols of the city or the founders of various buildings and facilities constitute an integral part of Lviv architecture.

Lviv emblem is one of the oldest Ukrainian city signs. The emblem depicts a lion which is a major figure and a symbol of the city. The coat of arms of the city of Lviv features a golden lion beneath a city gate in a blue field. The lion was a traditional symbol of the city throughout the ages. Initially it was used as a seal in the court. The first such depictions occurred on 13th-century seals. The earliest known emblem of the city features a lion passant through a city gate pointed with three towers. It was featured on a city council seals, used by the magistrate in 1359 and later. In 1526 Polish king Sigismund the Old of Poland formally accepted the coat of arms. After the capture of the Kingdom of Poland Lviv city began to use the mark on flags, facades of the buildings, books, in trade and so on. In 1586 bishop Jan Dymitr Sulikowski, royal diplomat and a bishop of Lwów, as the city was called back then, was accepted on an audience by the Pope Sixtus V. The emblem of the city has changed over the years, new pieces were added, but in the center of the composition there always was a lion at the gate. In this form it was preserved till our times. At present a great deal of works of heraldic décor on the facades of Lviv buildings need restoration. Restoration of the old city sign gave rise to a new stage of Ukrainian municipal heraldry.

Analyzing saved emblems can be divided into three groups: The first group includes heraldic composition XVII. This signs are made of stone and placed in homes and other buildings; the second is the heraldic composition placed on educational institutions, mainly schools and gymnasiums, made in the XIX century. third heraldic composition is placed on the administrative and public buildings XVIII–XX centuries. Based on field research revealed that the heraldic composition belonging to the first group are made of stone, the herb are placed on a round disk with Latin inscriptions or laurel wreath. Stone emblems placed on the walls of apartment buildings on the 13 Serbian St., and 28, 36 Staroevreyska St. Heraldic composition belonging to the second group, placed on the facade of the Gothic schools on boards or cartouche with curls. They include former female school of Queen Jadwiga on 10 Shevchenko Pr., School

St. Anne on 2 Leontovych. St., former school of A. Mickiewicz on 15 Teatralna St., former City School of Tadeusz Chatsky on 10 Tamanska St., School of Bartholomew Zimorovycha on 171 Lychakivska St., formerly School of Nicholas Ray on 6 Chornovola Pr., a former female professional school on the 8–10 Zelena St., the former Industrial School on 47 Snopkivska St., a former school of Piramovych on 17 Pidvalna st., school of Stashytsya on the 45 Lesya Ukrayinka st. The herbs belonging to the third group placed on administrative and public buildings, it is a Town Hall of Lviv on 1 Runok Sq., Fire Strantion on 6 Pidvalna st., the National Museum on 10 Liberty Pr., Central Station house on 1 Dvirceva Sq., the former home of the Chamber of Commerce in 17–19 Shevchenko Pr., Lviv department of civil registration on 157 Franko St. Heraldic compositions located on the pediments, walls or above the main entrance. Some heraldic composition of this group are decorated with sculptural design.

After analyzing the principles of conservation of architecture and heraldic decoration in Europe and Lviv, we can say that the heradicl decoration is an integral part of the buildings, historical monuments and the art. Preservation of monuments is an important task because today a lot of buildings, areas and samples of decoration on the facades of Lviv buildings need restoration.

Key words: coat of arms, heraldic decoration, style, material, facades of buildings.